

BOYCHENKO Mykhailo

BATTLE FOR HAPPINESS: UKRAINE AGAINST RUSSIA

In Proceedings of The Third International Scientific Conference “Happiness and Contemporary Society”, March, 20, 2022. Lviv: SPOLOM, 2022. P. 59-62. <https://doi.org/10.31108/7.2022.9>

ISBN 978-966-919-826-6

БОЙЧЕНКО Михайло

БИТВА ЗА ЩАСТЯ: УКРАЇНА ПРОТИ РОСІЇ

// Збірник матеріалів третьої міжнародної наукової конференції «Щастя та сучасне суспільство», 20 березня 2022 р. – Львів : СПОЛОМ, 2022. – С. 59-62. <https://doi.org/10.31108/7.2022.9>

ISBN 978-966-919-826-6

Mykhailo BOYCHENKO

*Doctor of Sciences in Philosophy, Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)*

BATTLE FOR HAPPINESS: UKRAINE AGAINST RUSSIA

Abstract. Ukraine and Russia – as states, as cultures, as peoples – for centuries have each built their own strategy for happiness. After all, everyone wants happiness, but everyone goes to him in their own way. And individual communities, individual life-worlds produce a common vision of happiness, which is very stable, woven into the way of life of these communities – it's really their life-world, that is, their way to live in the world, their way to live their world different from others. In fact, separate life-worlds of happiness are formed. Most communities coexist peacefully, each building their own happiness, but there are situations when building their own happiness is possible only in the battle for it with another community. Russia as an empire cannot get its happiness without enslaving Ukraine. Ukraine, as an independent state, cannot achieve its happiness until this independence is recognized by Russia as an empire. But this is impossible for Russia. The desire to humiliate another and only in this way to establish their identity – this is the basis of happiness for supporters and representatives of the empire. It is clear that such assertion of the happiness by empires leaves very little place for achievement of happiness by supporters of independent Ukraine. One thing remains – Ukraine's battle with Russia as an empire. Ukraine must fight Russia as an empire until Russia ceases to be one.

Key words: happiness, battle for happiness, happiness of communities, happiness as a life-world, Ukraine, Russia

Михайло БОЙЧЕНКО

*доктор філософських наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)*

БИТВА ЗА ЩАСТЯ: УКРАЇНА ПРОТИ РОСІЇ

Україна та Росія – як держави, як культури, як народи – століттями вибудовують кожна свою стратегію здобуття щастя. Адже щастя хочуть усі, але кожен йде до нього по-своєму. А окремі спільноти, окремі життєві світи виробляють спільне бачення щастя, яке є дуже стійким, вплетеним у спосіб життя цих спільнот – це дійсно їхній життєвіль, тобто спосіб жити у світі, спосіб жити своїм світом, відмінним від інших. Власне, формуються окремі життєві світи щастя. Більшість спільнот мирно співіснують, будуючи кожна своє щастя, але трапляються ситуації, коли побудувати своє щастя виявляється можливим лише у битві за нього з іншою спільнотою.

Якщо поглянемо на Україну, то побачимо непростий шлях до власного щастя. Це щастя, хоч і власне для українців, але його постійно намагаються експропріювати у різні способи – економічні, політичні релігійні тощо – сусідні

імперії. Дійсно, Османська імперія, а згодом Туреччина, Австро-Угорщина, царська росія по-своєму накидали Україні прокрустове ложе її маленького, дозволеного панами щастя. Невипадково маємо одну з класичних п'єс Івана Франка зі знаковою, майже архетиповою назвою «Украдене щастя»: хоча тут мова йде нібито про особисте життя кількох людей (Франко 2018), але це прообраз прагнень усієї України до свого щастя, яке виявляється у рамках імперій чимось незаконним і злочинним. Проти прагнення українського щастя видаються Валуєвський циркуляр, Емський указ (Дробязко 2019), забороняється викладання філософії в університетах України (Огородник & Огородник 1999) – тільки би українці не змогли осмислити власні підстави для щастя, не змогли їх концептуально обґрунтувати, легітимувати на усіх рівнях і вимірах. Щастя для українців будівничі, керманічі та ідеологи імперії бачать лише як для своїх слуг і служок, а не як для вільних громадян у власній країні (Томпсон 2006).

Інша версія щастя, яку заготовували для українців імперії – «розстріляне» щастя: це і розстріляне Відродження української культури 1917-1933 років (Лаврінченко 1959), і буквально розстріляне, причому неодноразово з 2014 року, російськими окупаційними військами село Щастя у Луганській області, на сьогодні – практично повністю знищене як населений пункт (Терещенко 2022).

Що стоїть за таким ставленням імперій, і передусім Росії як імперії? Адже фактично росія і сьогодні є імперією: висуває імперські вимоги до сусідніх країн і світу (Медведев 2020), фактично підтримує правову спадкоємність російської федерації щодо СРСР та царської росії (Анисимов 1996; Денисов 2011). За імперським ставленням росії до України стоїть той же синдром, який стояв за ставленням тиранічної Персії до союзу незалежних давньогрецьких держав-полісів, який докладно дослідив у своїй праці, присвяченій гордині, або ж грецькою «hybris» італійський дослідник Луїджі Дзоя (Дзоя 2019). Прагнення принизити іншого і лише таким чином утвердити свою самість – ось основа щастя для прихильників і представників імперії. Ясна річ, що таке утвердження свого щастя імперіями залишає зовсім мало місця для досягнення щастя прихильниками незалежної України: бути приниженими – у цьому щастя знайти важко, якщо ти не мазохіст, а колективний мазохізм – це щось з області фантазій.

Якщо імперці не можуть здобути своє щастя без панування над іншими і більше того – без приниження інших, то натомість українці зовсім інакше бачать своє щастя, джерело якого ємно поетично описав ще Тарас Шевченко «Садок вишневий коло хати, хрущі над вишнями гудуть»: сімейний затишок, мирна праця, єднання з природою (Шевченко 1992). Якщо й згадуються в українських піснях «воріженьки», то лише як загарбники, ніякого оспівування власних завойовницьких походів в українській традиції немає. Натомість, рефреном іде боротьба з панами-поневолювачами – тими, хто унеможливило українське щастя, краде його.

Отже, у підсумку маємо. Росія як імперія не може отримати своє щастя, не поневоливши Україну. Україна як незалежна держава не може досягнути свого щастя, поки цю незалежність не визнає росія як імперія. Залишається одне – бій України з росією як імперією. Україна не має ніякої можливості пасивно чекати, поки росія як імперія заспокоїться, зніме свої претензії поневолити Україну –

цього не буде ніколи. Більше того, Україна повинна боротися з росією як імперією – доти, доки росія не перестане нею бути.

Окремо слід додати відповіді ще на деякі суміжні питання.

По-перше, чи можна мати своє особисте щастя, якщо руйнується твій життєсвіт щастя? Руйнація життєсвіту щастя є початком руйнації і, дуже імовірно, наступної загибелі самої соціальної спільноти, яка виникла довкола цього життєсвіту щастя. Зберегти своє особисте щастя без своєї спільноти вкрай складно, практично неможливо: людина виявляється майже як риба без води. Ситуація такої соціальної депривації дуже добра усім, хто став біженцем або навіть внутрішнім переселенцем. Вона переживається не просто як ностальгія чи навіть туга за рідним домом, за своєю маленькою батьківщиною – це межова ситуація і її супроводжують екзистенційні переживання. Вийти з них можливо тимчасово, якщо разом з тобою вигнанцями виявляється уся твоя сім'я або хоча би її частина, друзі та інші близькі люди. Але якщо така розлука з батьківщиною чи частиною сім'ї і ближнього соціального кола стає тривалою, тоді розрадою і перспективою повернення хоча би частини втраченого щастя і втраченого життєсвіту щастя є лише здобуття нового життєсвіту щастя, що нелегко, хоча і можливо.

По-друге, чи сумісне щастя, індивідуальне чи колективне, з убивством? Чи можна залишитися щасливим, будучи свідком убивства, а тим більше будучи вбивцею? З одного боку, у ситуації справедливої війни солдат має не лише правовий дозвіл на вбивство (його має і солдат армії агресора), але й моральне схвалення і навіть, здавалося б, релігійне благословення. Але з іншого боку, вбивство є вбивство, і воно не може нікого зробити щасливим, навпаки – воно руйнує саме підґрунтя для щастя. Навіть убивство тварини є травматичним досвідом, а вбивство людини і поготів. Особливо, коли мова йде про серійні вбивства, а саме до цього зобов'язує війна. виправити цей досвід не здатні ніякі норми і приписи, і схвалення цих дій представниками свого життєсвіту щастя, навіть тотальне схвалення, не дуже-то й допомагає. Вбивство завдає непоправної травми людській психіці, а особливо повторне вбивство. Душа нібито грубіє і стає менш чутливою, але насправді вона просто поступово вмирає і стає нездатною до щастя зокрема. Єдиною терапією може бути причетність, і краще пряма причетність, до народження нового життя. Це може хоча би пом'якшити травму досвіду вбивства. Тому і у цьому і тут росія прагне украсти в українців їхнє щастя – перетворюючи їх на вимушених вбивць, коли українці боронять на смерть свою землю.

По-третє, людина не одразу стає здатною до боротьби за щастя, до активної і наступальної позиції у виборюванні свого щастя. Усі ми народжуємося більш пасивними у здобутті щастя: своїм щастям з нами діляться наші батьки чи інші значимі інші (Мід 2000), які виборюють його активно і для себе і для своїх підопічних. Дехто так і живе усе життя у режимі пасивного щастя, приймаючи від суспільства той формат і ту формулу щастя, який суспільство подає як готовий продукт – людині достатньо лише погодитися. І все ж більшою чи меншою мірою, але входження людини у певну соціальну спільноту пов'язаний з певним свідомим вибором, нехай і пасивною згодою, бути членом цієї спільноти. Якщо ж людина приходить у нову спільноту чи бере участь у її створенні, то перехід зі стану пасивного щастя у активну позицію виборювання свого щастя за стандартами цієї

нової спільноти пов'язаний зі зламною подією у житті цієї людини – ця подія за своєю суттю є процедурою ініціації неофіта, випробуванням – чи гідна ця людина боротися за щастя разом з іншими представниками спільноти, до якої вона хоче увійти. Студентське братство, футбольні фанати чи військовий підрозділ тощо – кожна з цих спільнот має свої критерії успішності, свої ознаки проходження ініціації. Якоюсь мірою таку ініціацію як соціально-психологічне явище описав ще Еріх Фром у своїй праці «Втеча від свободи» (Фромм 1990). Тут лише можна додати, що коли людина проходить таку ініціацію, відчуває смак щастя, вибореного власноруч і активно, вона значно менше є щасливою від свого старого пасивного стану щастя – він залишається як певний фон, тло, на якому яскравіше на контрасті проступає щастя активне.

Таким чином, війна приносить багато загального нещастя і багато конкретних нещасть, однак саме війна створює найбільші можливості для виборення активного щастя – для себе і основу для пасивного стану щастя своїх нащадків. Бо побажати своїм нащадкам таких крайніх форм виборення щастя не може ніяка адекватна і щаслива людина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимов Е. В. (1996). Исторические корни имперского мышления в России. <https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/sympo/Proceed97/Anisimov.html>
2. Денисов С. А. (2011). Сохранение и развитие традиций государственного права Российской империи и Советского государства на современном этапе. Юридическая техника. Ежегодник. Вторые Бабаевские чтения: Преемственность в праве: доктрина, российская и зарубежная практика, техника. Нижний новгород, 166-173.
3. Дзоя Л. (2019). Історія гордині: Психологія та межі розвитку. / Пер. з італ. С. Сарвіра. Львів: Астролябія.
4. Дробязко, В. (2019). Репресивне переслідування української культури в царській Росії. Теорія і практика інтелектуальної власності (2), 71-75.
5. Лавріненко, Ю. (1959). Розстріляне відродження. Антологія 1917-1933: Поезія–проза–драма–есеї. Париж – Мюнхен: Kultura.
6. Медведев, С. (2020). Синдром двуглавого орла. Радио «Свобода». 26 января 2020 года. <https://www.svoboda.org/a/30391060.html>
7. Мід, Дж. Г. (2000). Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / пер. з англ. Т. Карпала. К.: Український Центр духовної культури.
8. Огородник, І. В., & Огородник, В. В. (1999). Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посібник. Київ: Вища школа: Т-во Знання, КОО.
9. Терещенко, І. (2022). Луганщина: Щастя та Станиця Луганська майже зрівняні російськими окупантами з землею. Голос України. 28 лютого 2022 року. <http://www.golos.com.ua/news/152071>
10. Томпсон, Е. (2006). Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм / Пер. з англ. М. Корчинської. К: Вид-во Соломії Павличко "Основи".
11. Франко, І. (2018). Украдене щастя. Харків: Фоліо.
12. Фромм, Э. (1990). Бегство от свободы / пер. с англ. Г. Ф. Швейника. М.: Прогресс.
13. Шевченко, Т. Г. (1992). Вся країна повита красою : вірші та уривки з поем. Київ: Грайлик.